לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד ואם חטאו צבור אומרים א(לו כלך) אצל צבור וצריכא דאי אשמועינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא ואי אשמועינן צבור משום דנפישי (א) רחמייהו אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא צריכא והיינו בדרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן (ב) מאי דכתיב 1נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה גוא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל העושה מצוה אחת בעולם הזה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא שנאמר 2והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ליום הדין שנאמר 3ילפתו ארחות דרכם וגו' ר"א אומר קשורה בו ככלב שנאמר 4ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה דלשכב אצלה בעוה"ז להיות עמה בעוה"ב אמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הן לא חטאו אנו לא באנו לעולם שנאמר 5אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו' למימרא דאי לא חטאו לא הוו מולדו והכתיב 6ואתם פרו ורבו עד סיני בסיני נמי כתיב 7לך אמור להם שובו לכם לאהליכם לשמחת עונה והכתיב 8למען ייטב להם ולבניהם וגו' לאותן העומדים על הר סיני והאמר ר"ל המאי דכתיב 9זה ספר תולדות אדם וגו' וכי ספר היה לו לאדם הראשון מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ופרנסיו כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר 10ולי מה יקרו רעיך אל [וגו'] וא"ר ויוסי זאין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף שנאמר 11[כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי לא תימא אנו לא באנו לעולם אלא כמי שלא באנו לעולם למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות על תנאי ומי כתיבי קראי על תנאי אין דהכי חאמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב 12ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו מיתיבי 8מי יתן והיה לבבם זה טלהם לבטל מהם מלאך המות א"א שכבר נגזרה גזרה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא יכדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן שנאמר 8למען ייטב להם ולבניהם כעד עולם הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר 5אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ורבי יוסי נמי הכתיב למען ייטב להם ולבניהם עד עולם טובה הוא דהויא הא מיתה איכא (ג) ל(רבי יוסי) אמר לך כיון דליכא מיתה אין לך טובה גדולה מזו ות"ק נמי הכתיב אכן כאדם תמותון מאי מיתה עניות מדאמר מר ארבעה חשובים כמתים אלו הן עני סומא ומצורע ומי שאין לו בנים עני דכתיב 13כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם ומי מתו מיהוי הוו אלא שירדו מנכסיהם סומא דכתיב 14במחשכים הושיבני כמתי עולם מצורע דכתיב 15אל נא תהי כמת ומי שאין לו בנים דכתיב 16הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי תנו רבנן 17אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר 18לו עמי שומע לי [וגו'] כמעט אויביהם אכניע ואומר 19לו הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגו' ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו' תנו רבנן 8מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה כפויי טובה דכתיב 20ונפשנו קצה בלחם

לומר לך. גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים: **דמפרסם חטאיהן.** ואיכא חילול אימא לא ליתקבלו: **מלפפתו.** מעטפתו לשון מלבוש כמו מלפפין את התינוק בשבת (שבת דף קכט:): **לאבותינו.** עושי העגל: **לא באנו לעולם.** שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים: ט**לאותם.** בנים שהיו כבר בעמידתם בסיני: **לשמחת עונה.** שעד עתה נאסר להן אל תגשו אל אשה(ט): **עד שיכלו וכו'.** אוצר יש ושמו גוף ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם: **כי לא לעולם אריב.** לאחר זמן הגאולה ולא לנצח אקצוף מלגאול כי רוח אשר לפני נשמות שבגוף יעטוף הוא המאחר כמו העטופים ללבן (בראשית ל) ונשמות שאני עשיתי: **כמי שלא באנו לעולם.** לפי שהן חיים לעולם וכל זמן שהן קיימין אין אנו חשובין כלום: **הא לא קבלו ישראל את התורה.** הוי שומע מכאן שלא קבלוה לקבל שכר היום בעולם הזה אלא שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן וזו היא טובה הכתובה כאן למען ייטב להם: **הוא דאמר.** ר"ל: **עניות.** שמשחטאו שלטו בהן שונאיהם(ע) המכלים את ממונם כל היום בוזיה לאכול(פ): **דתן ואבירם.** דאמר מר (נדרים דף סד:) כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם והכא (ד) במבקשי נפשך כתי' נצים היינו אותן עברים שהלשינו עליו: **וכן הוא אומר לו עמי שומע לי.** שהקב"ה מתחנן לפניהם שישמרו את התורה. לו עמי היינו תחינה כמו לו יהי כדברך (בראשית ל): **כפויי טובה.** אינן מכירין להחזיק טובה לבעלים:

בלחם

וצריכא פי' לכתוב חטאם *וקבלת תשובתם: **שאלמלא לא חטאו לא באנו לעולם.** ואע"ג דאמרינן פ"ק דערובין (דף יג: ושם) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא היינו בתחלת לידתו שאין ידוע מה יהא בסופו אבל כשהוא צדיק אשריו ואשרי הדור שהוא בתוכו ועוד דלמסקנא דכמי שלא באנו לעולם אתי שפיר: **אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף.** וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהו מולידים ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א' והא דאמר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו: **כי רוח מלפני יעטוף.** משיח נקרא רוח כדכתיב (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' וה"פ דקרא המשיח מלפני יאחר כמו העטופים ללבן על ידי נשמות אשר עשיתי: **אלא שירדו מנכסיהם.** דליכא למימר סומים היו דהא כתיב בעדת קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר ומצורעים נמי לא הוו דהא בעדה בתוך המחנה היו יושבין וכ"ת דבמתן תורה נתרפאו דהא אותן שנתרפאו כבר חזרו למומן במעשה העגל(ו) ושלא היו להם בנים ליכא למימר דבשביל כך לא היו פחות קרובים למלכות להלשינו כבתחלה וי"מ דמשמע ליה שירדו מנכסיהם דמחמת כן אין להן כח עוד להזיק אבל כל הכך היו יכולין להזיקו ע"י ממונם ופשטיה דקרא מיירי בפרעה (ה) וימת מלך מצרים: **כפויי טובה.** לכך קראם כפויי טובה שלא רצו לומר אתה תן לפי שלא היו רוצים להחזיק לו טובה בכך: (שייך לע"ב): **עד ארבעין שנין לא קאי איניש.** פירש"י שאף משה לא נזכר וא"ת אמאי כעס משה על ישראל הלא גם הוא לא נזכר וי"ל שלפי שהוא לא היה צריך לתפלה זו לא נתן לב עד מ' שנה דקם אדעתיה דרביה אבל ישראל שהיו צריכין לתפלה זו היה להם להתבונן מאותה שעה שהרי כבר חטאו בעגל ובמרגלים ור"י פי' שמשה לא הקפיד עליהם על דבר זה עד מ' שנה כי היה סבור דלסוף מ' שנה יעמדו על דעת קונם ויאמרו אתה תן ולא היה בדעתו שהיו מניחים לומר אותו משום כפיית טובה אבל כשעברו ארבעים שנה שראה שהיה להם לדעת הבין עליהם שהיו מניחין בשביל כפיית טובה ולזו הוכיחם:

ילדס

מסורת הש"ס

א) [נ"ל לכו לגן], ב) [מו"ק כח:], ג) סוטה ג:, ד) שם יומא לח:, ה) סנהדרין לח:, ו) פ"א אסי, ז) יבמות סב. סג: נדה יג:, ח) [לעיל ג. שבת פח. ע"ש], ט) [נ"ל להם וגו'], י) [עירובין נד. ע"ש], כ) נפיעו בקרא לעולם, ל) [בפין יעקב ליתא], מ) נדרים סד:, נ) [נ"ל אמר ד"ה לשמחת], ס) [שמות יט], ע) כפ"א: מלכות, פ) [דברים לא], צ) [כלאותא מ"ר נשא פ' ו'].

◆

תורה אור השלם

1. ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל: שמואל ב כג א
2. או יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יי יאספך: ישעיהו נח ח
3. ילפתו ארחות דרכם יעלו בתהו ויאבדו: איוב ו יח
4. ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה: בראשית לט י
5. אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם: אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפלו: תהלים פב ו-ז
6. ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה: בראשית ט ז
7. לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: דברים ה כז
8. מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם: דברים ה כו
9. זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו: בראשית ה א
10. ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם: תהלים קלט יז
11. כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: ישעיהו נז טז
12. וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: בראשית א לא
13. ויאמר יי אל משה במדין לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך: שמות ד יט
14. במחשכים הושיבני כמתי עולם: איכה ג ו
15. אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: במדבר יב יב
16. ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: בראשית ל א
17. אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ויקרא כו ג
18. לו עמי שמע לי ישראל בדרכי יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי: תהלים פא יד-טו
19. לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים: ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעותיו לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני: ישעיהו מח יח-יט
20. וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: במדבר כא ה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריכא. וקבלת תשובתם. ע' תשובת שער אפרים סי' נ':

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דנפישי זכותייהו אבל יחיד: (ב) שם א"ר יונתן דאמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב נאם: (ג) שם הא מיתה איכא אמר לך ר' יוסי כיון דליכא: (ד) רש"י ד"ה דתן וכו' והכא מבקשי כצ"ל ואות ב' נמחק: (ה) תוספות ד"ה אלא וכו' מיירי בפרעה כדכתיב וימת:

◆

מוסף רש"י

כלך אצל יחיד. אצל דוד שמחל לו הקב"ה אותו עון, אף אתה מאר בתשובה (מו"ק טז:). **שהקים עולה של תשובה.** שהוא שב תחלה ונתן דרך לשבים (שם). **מקדמתו.** לפני מיתתו מכרזת לפניו (סוטה ג:). **מלפפתו.** כורכתו (שם). **נשמות שבגוף.** אוצר שמו גוף (יבמות סב.) פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכים ושם רוחות ונשמות כתובות שנבראו מששת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידים להבראות (שם סג:) אלד, פי' גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים (נדה יג:). **כי רוח.** הרוחות שלפני שנבראו להיות נולדים קודם, יעטוף, מעכב את הגאולה, דקרא בגאולה כתיב כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומסיפיה לרישיה מדרים (שם ובע"ז יבמות שם). יעטוף לשון עכבה, כדכתיב והיה העטופים ללבן (שם). **יום הששי.** מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית, מלמד שהתנה כו'. הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר, כדאמרינן בעלמא (חולין צב.). היכך המיוחמת, אף כאן יהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי, והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה, מדכתב דה' דריש ביה נמי הא (שבת פח. ובעיו"ז לעיל ג.). **במחשכים הושיבני כמתי עולם.** כשאדם נתון במחשך ואינו רואה חשוב כמת (נדרים סד:).

◆

רבינו חננאל

שאם חטא צבור אומר הנה בימי משה חטא צבור ואם הוא יחיד אומר הנה יחיד חטא וחזר בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה: העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר עבירה מלפפתו בעולם הבא שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו': אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו שחטאו ונקנסה מיתה בעולם שאילולי כן לא באנו אנו לעולם שנאמר אני אמרתי אלהים אתם אבל חבלתם עצמכם אכן כאדם תמותון וגו'. ומקשינן וכי אילו לא היו חוטאין לא הוו מולדי והכתיב ואתם פרו ורבו ופרקינן שלא היו מהרהרין בפר"ו [אלא] עד יום מתן תורה בלבד, איני והכתיב למען ייטב להם ולבניהם לעולם. ועוד כתיב זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה כל דור ודור כיון שהגיע בדורו של ר' עקיבא שמח בתורתו ונעצב במיתתו. ועוד אמר ר' אמי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר ונשמות אני עשיתי. ופרקי' לא תימא לא באנו לעולם אלא אימא כמי שלא באנו לעולם. למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמין ופרשת נחלות איש כי ימות. על תנאי פי' אם יחטאו ימותו. וכי כתיב קרא על תנאי אין דכתיב ויהי ערב ויהי בקר מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' ומותבינן מי יתן והיה לבבם זה להם לבטל מלאך המות אי אפשר שכבר נגזרה מיתה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהם שנא' למען ייטב להם ולבניהם. ופרקי' ריש לקיש דאמר כר' יוסי דתני לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנא' אני אמרתי אלהים אתם וגו' והכתיב למען ייטב להם ולבניהם (א) ופרקי' הא להיטיב להם אבל מיתה ימותו אמר לך ר' יוסי טובה שהבטיחם היא הטובה שלא ימותו שאין לך טובה גדולה מזו: ואקשי' לתנא קמא דר' יוסי והכתיב אכן כאדם תמותון מכלל שאילו לא חטאו לא היו מתים. ופריק מאי מיתה זו דאמר קרא עניות שאילו לא חטאו היו עשירים כיון שחטאו נתקללו בעניות שהיא כמיתה דאמר מר ד' חשובין כמת עני שנאמר כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם והרי לא מתו אלא שירדו מנכסיהן וקרי להו מתים. מצורע שנאמר אל נא תהי כמת מכלל שהמצורע חשוב מת. סומא דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. מי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. ת"ר אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים שנאמר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע וגו'. וכתיב לו הקשבת למצותי וגו' ויהי כחול זרעך וגו': (ב) היה לכם לומר לפני הקב"ה כיון שאמר מי יתן תאמרו אתה רבון כל העולם תן לנו לב ליראה את שמך ואף רבינו משה לא רמז להם זה הדבר אלא לאחר מ' שנה שנאמר

א) נ"ל ופרקינן דמשמע דקבלו רק למען להיטיב להם. ב) נראה דחסר כאן וכצ"ל ת"ר מי יתן וכו' אמר להם משה לישראל היה לכם לומר וכו'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones